

גירוש הגר וישמעאל לפרשת וירא הרב יצחק דור - ראש הישיבה

אם נשים ליבנו היטב לפסוקים, ונאזין בקשב רב לצלילים העולים מן הפרשה, נדע בוודאות שרצתה התורה לדמות במשהו את שילוחם של הגר וישמעאל ואת עקידתו של יצחק, לפחות מבחינת הקושי אצל המשלח והעוקד, אברהם אבינו.

בשני המקרים אברהם משכים בבוקר ופועל פעולות שונות. "וישכם אברהם בבוקר ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר, שם על שכמה ואת הילד וישלחה..." ובעקידה "וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו, ויקח את שני נעריו עימו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עולה ויקם וילך..."
ההצלה של יצחק וישמעאל אף היא דומה במילים: "ויקרא מלאך אלוקים אל הגר מן השמים", ואף בעקידת יצחק: "ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים... ויאמר אל תשלח ידך אל הנער..."
אצל הגר מצאנו: "ויפקח אלוקים את עיניה ותרא באר מים", ובפרשת העקידה: "וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל".

כמעט ברור ששילוחם של הגר וישמעאל, עם מטען מינימאלי של לחם וחמת מים, לחומו של המדבר ולסכנותיו, ממד של עקידה יש בו.
אבל הבה נבדל משמעותי ונוקב יש בין הפרשיות. אצל ישמעאל יודע אברהם בוודאות שיאריך ישמעאל ימים. הרי כך אמר לו הקב"ה: "וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא". יודע אברהם שהקב"ה ידאג לישמעאל והקב"ה ישימו לגוי גדול.

השילוח של הגר וישמעאל אינו סכנת נפשות אלא ניתוק בין אברהם וביתו לבנה של הגר והפיכתו לבן האמה ולא בנו של אברהם.
גם מתנות לא מקבל ישמעאל כפי שקבלו בני הפילגשים מאברהם: "ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלח מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם".

מדוע גורש ישמעאל? שתי סיבות מביאה התורה. האחת גלויה לשרה בלבד "ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק". הסיבה השניה היא זאת ששרה אומרת לאברהם "גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא ירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק". הסיבה היא ירושת ארץ ישראל והמשכיות של אברהם.

כאן מצאנו מידת דמיון ליצחק ורבקה אמנו. היא יודעת ש"לאום מלאום יאמץ ורב יעבוד צעיר", אבל יצחק אינו מודע לכך כלל וכלל ועשיו הוא עדין בנו אהוב. האם אברהם אבינו מודע לכך שישמעאל מצחק? ומהו הצחוק הזה? נחלקו בכך הרב ותלמידו, רבי עקיבא ותלמידו רבי שמעון בר יוחאי. אמר רבי שמעון בר יוחאי: "ארבעה דברים היה רבי עקיבא דורש, ודברי נראין מדבריו: דרש רבי עקיבא, "ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק. אין צחוק האמור כאן אלא עבודה זרה... מלמד שהיתה שרה אמנו רואה את ישמעאל שהיה בונה במות וצד חגבין ומעלה ומקטיר לעבודה זרה. רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר אין "שחוק" האמור כאן אלא גילוי עריות... מלמד שהיתה שרה אמנו רואה את ישמעאל מכבש את הגגות ומענה את הנשים. רבי ישמעאל אומר: אין לשון שחוק אלא שפיכות דמים... מלמד שהיתה שרה אמנו רואה את ישמעאל נוטל קשת וחיצים ומזרק כלפי יצחק".

ואני אומר (רבי שמעון בר יוחאי) חס ושלום שיהיה בביתו של אותו צדיק (אברהם) כך! אפשר למי שנאמר עליו: "כי ידעתיו למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו", שיהיה בביתו עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, אלא אין צחוק האמור כאן אלא לענין ירושה".

כלומר לדעת רבי עקיבא וחבריו, ראתה שרה גילוי עריות, ע"ז ושפיכות דמים מצידו של ישמעאל, ורשב"י אינו מסכים אלא משאיר את הבעיה בדיוק במגבלות אותם אומרת שרה לאברהם: "כי לא ירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק".

על קושיתו החזקה של רבי שמעון בר יוחאי על רבי עקיבא ניתן אולי לומר כך: לא כיבד חם את אביו נח, ולא רק שלא קיים בו מצות כיבוד אב ואם אלא שפגע בו. "ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען". הגר היא שפחה מצרית. רואה שרה את המשך תרבות מצרים, הלוקחת נשים מתחת בעליהן כפרעה את שרה, ועושה את תועבות ארץ מצרים: "כי אין יראת אלוקים במקום הזה".

ברור לנו שאברהם מצווה את בניו אחריו לעשות צדקה ומשפט, אבל אולי מזהה שרה שישמעאל הוא "בן האמה" יותר מאשר הוא בנו של אברהם. גם הקב"ה מסכים עימה ולא קורא לישמעאל בנו של אברהם אלא "הנער". בתור בן האמה בהחלט יתכן שזהותו גרמה לו לסטות מדרך הצדקה והמשפט. אבל, אברהם אינו רואה זאת, ולכן הנימוק של שרה הוא: "כי לא ירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק". הגירוש הוא ניתוק בגלל ההמשכיות והירושה. בגלל שצריך את הניתוק הזה, שהוא כואב לאברהם כעקידה כפי שהארנו מקודם, לא נותן אברהם מתנות לישמעאל כמו לבני הפילגשים, ומשלח את הגר וישמעאל להתחיל אומה חדשה. "שנים עשר נשיאים יוליד ונתתיו לגוי גדול", אבל לא יחד עם יצחק.

אותם דברים בדיוק ראו חז"ל בעשו ורבקה הרואה את מעשיו הרעים ולכן רוצה שיעקב ירש את ההמשכיות של יצחק. מסכים הקב"ה עם שרה: "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע". הוא הבן ההמשיך ולו משפט הירושה. לא הסתירה התורה את החוויה הקשה של אברהם ואת הניסיון הגדול שמתנסה הוא בפרשיה זו. אבל, זכה אברהם שישמעאל עשה תשובה והקדים את יצחק בקבורתו של אברהם "ויקברו אותו יצחק וישמעאל בנו".

שבת שלום ומבורך!